

חג השבועות

„מעשה ומת אלכסא“ בלוד ונכנסו כל ישראל לסופדו ולא הניחם רבי טרפון מפני שיו"ט של עצרת ה'". פרעגט די גמרא: „יו"ט ס"ד" און ענטפערט „אלא אימא מפני שיום טבוח ה'". און ווי-באלד אז ס'איז נ'ט קיין סברא' זאגן אז ר' טרפון זאל מעצמו פסק'נען ווי ב"ש און „כל ישראל" זאלן נאך מסכים זיין מיט זיין פסק, איז דערפון מובן אז „כל ישראל" האבן פריער מעצמם זיך גע-פירט אין דעם כדברי ב"ש.

ואע"פ אז אין דער משנה⁶ רעדט זיך מפורש וועגן „עצרת שחל להיות בערב שבת ב"ש אומרים יום טבוח אחר השבת ובית הלל אומרים אין יום טבוח אחר השבת", אז אויב עצרת איז נ'ט חל בשבת דארף מען נ'ט קיין „יום טבוח", ווייל מ'קען מקריב זיין אין טאג פון יו"ט —

באוארנט דער תוס' רי"ד¹² די שאלה: „קשה לי דא"כ ר' טרפון כב"ש דאי ב"ה

א. אין שולחן ערוך בסוף פון די הלכות וועגן חג השבועות, שרייבט דער אלטער רבי: „במוצאי חג השבועות אסור להתענות מעיקר הדיו לפי שה' יום טבוח בזמן שבהמ"ק קיים דהיינו שבו ביום היו מקריבין עולות רא' שלא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש ואין מחללין יום טוב בשבילים כיון שאפשר להקריבן אחר יו"ט שהעצרת יש לה תשלומין כל שבעה, ואע"פ שזה הוא לדברי ב"ש אבל לדברי ב"ה מותר להקריבן אף ביו"ט עצמו מ"מ כיון שב' דבר זה עשו ב"ה כדבריהם והרבה מיש-ראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט ונעשה להם יום זה שהוא מוצאי יו"ט כמו יו"ט עצמו להאסר בו בהספד ותענית א"כ אף עתה משחרב בית המקדש לא הותרה ההספד והתענית בו ביום¹³.

איז ידועה די שאלה וואס מ'פרעגט: וואו איז דער מקור אז ב"ה האבן זיך אין דעם געפירט כב"ש און האבן מקריב געווען נאך יו"ט און אז „הרבה מיש-ראל נהגו כמותם"?

אין גמרא ברענגט זיך אַ ברייתא⁵

(6) כ"ה בגמ' ובתוספתא לפנינו. ובע"י ישנה גירסא „אלכסנדרא", ובתוספתא צוקרמאנדל בשנויי נוסחאות מביא „אלכסנדר".

(7) כמ"ש במשנה למלך הל' כלי המקדש פ"י ה"ט. ועוד.

(8) כבירושלמי שביעית פ"ד ה"ב — שבשני דברים בלבד נהג ר' טרפון כב"ש.

(9) ומה שמתחלה נכנסו כל ישראל לסופדו י"ל דמכיון שה' אחר החורבן (ראה תוס' רי"ד (הובא לקמן בפנים)) ואין יום טבוח בפועל, סברו דאין איסור הספד כו'.

(10) שם יז, א.

(11) גם אם חל בשאר ימי השבוע (ולאו דוקא בעש"ק), כמוכן בגמ' שם יז, ב). ומפורש בתוספתא שם.

(12) שם יח, סע"א.

(1) סי' תצד סי"ט.

(2) להעיר שעפ"ז שגם ב"ה עשו כדבריהם של ב"ש להקריבן אחר היר"ט — בקביעות שנה זו (תשמ"י). „עצרת חל להיות בע"ש" (כלשון המשנה חגיגה ז, א) שוין בני ארץ ישראל ובני חו"ל שיום טבוח הוא ביום א'. וראה תוס' רי"ד (שהובא לקמן בפנים) בסופו. לקו"ש ח"ד ע' 1030 הערה 26.

(3) בבבא לקמן — ראה „סופרים וספרים" (להרש"י וזיין) „פסקים" ע' 16.

(4) חגיגה יח, סע"א.

(5) תוספתא חגיגה ספ"ב.

— „שבו ביום היו מקריבין עולות רא“ (ניט ווי אין תוס' רי"ד וואו עס ווערט דערמאנט אויך „שלמי חגיגה“), און איז מאריך בטעם הדבר לויט ב"ש (וועלכער איז שייך נאך ביי עולת רא"י)⁽¹⁵⁾ „שלא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש“ ואין מחללין יו"ט בשבילם כו" —

איז מוכח, אז דאס וואס „בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם והרבה מישאל נהגו כמותם“ איז ניט מצד דעם וואס „אין כל ישראל יכולין להספיק ולהקריב“ (וואס דאס איז שייך אויך ביי שלמי חגיגה), נאך ס'איז פארבונדן מיט דעם טעם פון ב"ש, וועלכער איז שייך נאך ביי עולת רא"י.

(15) ראה הערה הבאה.

(16) ומהו שאדה"ז לא הספיק במ"ש לאחז"י כיון שאפשר להקריבן אחר יו"ט שהעצרת יש לה תשלומין וכי' „לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש“ מוכח, דס"ל לאדה"ז דשלמי חגיגה מקריבים גם לב"ש [כהברייתא בביצה (ט, א) — דברי רשב"א ועולא], מגילה (ה, א). וכפשוטו ה' בחוספתא שם (פ"ב, ה בתחלתו) ושלמים — החוגג בהן סומך עליהן מערב יו"ט, ולא כפרש"י חגיגה שם ד"ה יום טבוח ותודה הנ"ל (הב') ע"פ הירושלמי. אמרו להם ב"ש חגיגה נמי אין זמנה קבוע שאם לא חגג בראשון חוגג והולך כל הרגל.

ואף את"ל דגם חגיגה הוי לה' ולא לכם — ראה ירושלמי (ביצה (פ"ב ה"ד) וחגיגה (פ"ב ה"ג)) דב"ש ממעט (לפי' התוס' שקאי על) חגיגה מ"לכם" (וראה תוי"ט ביצה פ"ב מ"ד ד"ה ועולות) — צ"ע אם י"ל ע"ז „אין בהם שום צורך אר"י. וראה מהרש"א לתוס' שם. יד דוד שם. וראה לקמן הערה 47.

הא אמרו דאין לה יום טבוח דמקריב ביו"ט. און ער ענטפערט: ב"ה א"צ יום טבוח. . . מיהו סתמי דמילתא אין כל ישראל יכולין להספיק ולהקריב שלמי חגיגה ועולת רא"י ביום ראשון והרבה מקריבין ביום שני והלכך יום שני של עצרת הוא אסור בהספד ותענית מפני שהוא יום טבוח וכו' שעיקר הקרבתן ביום שני⁽¹⁷⁾.

ועפ"ז איז מען מבאר ומסביר דברי אדה"ז בשו"ע, אז דאס וואס ער זאגט אז בפועל איז אסור חג (פון עצרת) געווען א יום טבוח, איז עס בהתאם (ועפ"י⁽¹⁸⁾) דברי התוס' הרי"ד הנ"ל.

ב. ס'איז אבער כלל ניט מסתבר אז מיט די ווערטער „בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם“ איז דער אלטער רבי אויסן סברת הרי"ד („אין כל ישראל יכולין להספיק כו"י“), דער לשון פון אדה"ז האט ניט אין זיך אזא הסבר; און אפילו פון דעם וואס דער אלטער רבי זאגט „והרבה מישאל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט“ איז אויך מוכח אז ער מיינט ניט דעם ענין וואס שטייט אין תוס' רי"ד, ווארום דעמאלט וואלט דער אלטער רבי געזאגט (ניט) „נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט“, וואס איז משמע נוהג געווען מלכתחילה ווי ב"ש, נאך „והרבה מישאל שלא הספיקו להקריב ביו"ט נהגו להקריבן אחר יו"ט“ וכי"ב.

ועוד ועיקר: פון דעם וואס דער אלטער רבי דערמאנט נאך „עולת רא"י“

(13) ראה גם יד דוד שם יז, א ד"ה מותרים.

(14) אלא שהתוס' רי"ד נדפס בשנת תקפ"א כמו שם ב. סופרים וספרים. וראה שם שההלכה דיום טבוח הובאה בשלטי גבורים תענית פ"ב בשם „מזה“ (מורי זקני הרב), והיוני הרי"ד. וכן הובא (בנוגע לזמן הזה) בשבלי הלקט סי' רסב בשם רבינו ישעי' וכב"י א"ח סו"ס תצד בשם הנ"ל ומהריב"ח (כספר עין יעקב). וראה לקמן הערה 51.

(*) ובלבוש כאן: מפני שאלו קרבנות (רא"י וחגיגה) נקראו קרבנות יחיד ואין קרבן יחיד דוחה לא שבת ולא יו"ט. וראה לשון הרמב"ם הל' חגיגה פ"א ה"ח.

(**) וראה גם במפרשי הירושלמי שם שב"ש לא קאי בקרבן חגיגה (כי גם לדעתם מקריבים ביו"ט), אלא בעולת רא"י. ועד"ז במפרשי התור"כ אמור (כג, טז). ועוד.

[ואע"פ אז דעם קרבן פסח האט נישט יעדער יחיד געבראכט, נאר מ'האט זיך מונה געווען אויף אים בחבורות²² — איז דאך דער דין²³ אז אויך עולות רא"י ושלמי חגיגה²⁴ קען מען ברענגען בשותפות].

והדרא קושיא לדוכתא: וואס איז דער מקור והסברה אויף דעם וואס דער אלטער רבי זאגט²⁵, „כיון שבדבר זה עשו ב"ה²⁶ כדבריהם והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט²⁷ (מצד דעם טעם פון ב"ש „לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש“).

ג. אויך בגוף דברי אדה"ז דארף מען פארשטיין:

(א) נאך דעם ווי ער זאגט „כיון שבדבר זה עשו ב"ה כדבריהם“ (פון ב"ש) — וואס איז ער מוסיף „והרבה משראל נהגו כמותם“? וויבאלד אז נישט נאך ב"ש נאר אויך ב"ה האבן מקריב געווען ביום שלאחרי היו"ט — איז פשיטא אז

(22) ראה רמב"ם שם רפ"ב.

(23) תוספתא חגיגה פ"א, ו.

(24) כן מפורש בטורי אבן חגיגה (ו, א) דיה הרא"י (קרוב לסופר) דבשניהם יכולים להשתתף. ובפשוטות כ"ה לפי התוספתא. וראה קומץ מנחה להמנ"ח מצוה פח.

(25) להעיר שגם בלבוש שם משמע דס"ל דביה נהגו כב"ש בזה — עיי"ש בלשונו, ואע"ג דבזמן שהי' הב"ה קיים הי' מותר בהספד ותעניות אליבא דביה כו"ל.

(26) בקונטרס השולחן (להרא"ח נאה) כאן הגי' בשו"ע אדה"ז „ב"ש במקום „ב"ה“ (וכ"כ בס' הגהות אליעזר — הועתק בהוספות לשו"ע אדה"ז הוצאת קה"ת תשה, א) ועיי"ש בביאורו. אבל דוחק להגי' בשו"ע מאחר שכ"ה בכל הדפוסים שחת"י.

(27) ומה דלא כתב אדה"ז טעם המג"א (א"ח) שם סק"ג) בטעם איסור תענית באסרו חז"ש, מפני כשחל עצרת בשבת הי' יום טבוח הקרבנות אחר השבת — כפשוטו הוא מצד קושיית המלי"מ (הל' כלי המקדש שם). וראה מה שתי' דבריו במחצית השקל סתכ"ט סק"ח. ברכי יוסף שם סתצ"ד סוסק"ד. ועצ"ע. וראה יד דוד שם יח, א ד"ה מפני.

וי"ל אז דער טעם פארוואס דער אלטער רבי נעמט נישט אן די הסברה דתוס' הרי"ד וועגן איסור הספד ותענית במוצאי חז"ש, איז ווייל ס'איז שווער זאגן אז צוליב די וועלכע „אין . . יכולין להספיק ולהקריב כו' ביום ראשון“ זאל דער יום שני האבן דעם גדר פון יום טבוח באיסור הספד ותענית¹⁷, און פאר אלע אידן¹⁸.

אויך דער טעם עצמו, אז „אין כל ישראל יכולין להספיק ולהקריב שלמי חגיגה ועולות רא"י ביום ראשון“ איז דורש ביאור: פארוואס זאל מען אָנ-נעמען אז „אין יכולין להספיק“? מ'גע-פינט דאך אז דעם קרבן פסח, וואס אויך אין דעם קרבן איז יעדער איינער גע-ווען מחוייב, האבן אלע אידן געקענט מקריב זיין אין איין טאג; און נאכמער: דעם ק"פ האט מען בע"פ געקענט מקריב זיין נאר¹⁹ אחר חצות²⁰ היום, בעת אז די עולות רא"י ושלמי חגיגה האט מען געקענט מקריב זיין א גאנצן טאג, פון נאך דעם תמיד של שחר²¹

(17) וראה מה שממשיך שם: ואע"פ שכל שבעה ישי' להם שלומיו לא נוכל כו'. ולהעיר מראב"ה ח"ב סי' תתו בשם אביו איסור הספד ותענית בכל די ימי שלומין דשבעות.

(18) וראה יד דוד שבעה ע"ב.

(19) בלשון הכתוב (בא ו, ו). בהעלותך ט, ג, שם, (ה) בין הערבים.

(20) ל' הרמב"ם הל' ק"פ רפ"א (ובפרט עפ"מ ש' בה"ד שם). וראה מכילתא בא שם.

(21) ודוחק לתרץ כיון שהוצרכו להביא עולות רא"י וגם שלמי חגיגה ושלמי שמחה, משא"כ קרבן פסח. דהיינו גם בע"פ הביאו חגיגת י"ד, אף שהחגיגת י"ד רשות (רמב"ם שם פ"י ה"ג). וראה משנה למלך הל' כלי המקדש שם אם מקריבים חגיגת י"ד כל היום. ובאנציקלופדי' תלמודית ערך חגיגת י"ד (ע' תרה"ו).

אלא ש"ל דבנוגע לק"פ כיון דהחיוב הוא רק ביום זה הוכרחו כולם לדחוק עצמן להקריבו בו ביום, משא"כ ביו"ט דאין הכרח (מאחר שיש שלומין), לא דחקו כולם ליום א'.

אלע אידן האבן זיך אזוי געפירט! אויך:
וואס איז דער לשון „הרבה“, ניט „כל
ישראל“?

(ב) פון אריכות דברי אדה"ז בהתחלת
הסעיף „לפי שהי' יום טובו בומן
שבהמ"ק קיים דהיינו שבו ביום היו
מקריבין עולות ראי' שלא היו יכולין
להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום
צורך אוכל נפש ואין מחללין יום טוב
בשבילם כיון שאפשר להקריבן אחר
יו"ט שהעצרת יש לה תשלומין כל
שבעה"

— איז משמע, אז דאס וואס „בדבר זה
עשו ב"ה כדבריהם (פון ב"ש) והרבה
מישראל נהגו כמותם" איז פארבונדן
מיטן טעם פון ב"ש וואס ער ברענגט
אראפ פריער, וכו"ל. דארף מען פאר-
שטיין וואס איז די הסברה בזה, ווי-
באלד אז לדברי ב"ה איז מותר להק-
ריב ביו"ט.

ד. וויבן זה בהקדם הביאור אין דעם
סדר הסעיפים פון דעם אלטן רבי'נס
שו"ע בסוף הלכות הנ"ל: פריער קומט
דער סעיף י"ח: „אסור להתענות תענית
חלום בחג השבועות כו"י, דערנאך דער
סעיף יט: „במוצאי חג השבועות אסור
להתענות מעיקר הדיון, ולאח"ז סעיף כ:
„ונוהגין במדינות אלו שלא להתענות
ושלא לומר תחנון מר"ח עד ח' בו ועד
בכלל כו"י."

ולכאורה, ס'איז מובן פארוואס דער
אלטער רבי האט די דינים וועגן איסור
תענית וכו' געשטעלט צום סוף פון הל'
חג השבועות — ווארום הסברה נותנת
אז פריער²⁸ דארפן קומען די דינים ומנ-
הגים חיוביים וואס מ'דארף טאן בחג

השבועות, און דערנאך — די ענינים
ודינים וואס זיינען פארבונדן מיט
איסורים וכיו"ב. די שאלה איז אבער
בנוגע דעם סדר אין די דריי סעיפים
גופא²⁹: מצד סדר הזמנים וואלט דאך
געווען מתאים, אז דער אלטער רבי זאל
צום אלעם ערשטן אנהויבן מיטן לעצטן
סעיף „ונוהגין במדינות אלו שלא להת-
ענות ושלא לומר תחנון מר"ח עד ח' בו
כו"י, און דערנאך — די דינים וועגן
איסור תענית (חלום) בחג השבועות וכו'-
מוצאי חג השבועות³⁰ [ובפרט אז דער
דין אין אומרים תחנון שטייט אין רמ"א
(און אין מתענין אין מג"א³¹) אויפן ארט;
משא"כ דער איסור להתענות תענית
חלום בחה"ש ווערט ניט אראפגע-
בראכט אין רמ"א, נאר אין חק יעקב
(בשם המהרי"ל³²)].

ה. דער ביאור בכל זה:

דאס וואס דער אלטער רבי זאגט אז
„ב"ה עשו כדבריהם" פון ב"ש איז יש

(29) ואין לבאר דאדאז'ן סידר הסעיפים כפי סדר
ההלכות בשו"ע ורמ"א ולכן כתב תחלה איסור
תענית במוצאי חה"ש שכי' המחבר, ואח"כ המנהג
שלא לומר תחנון מר"ח כ"י שכתב הרמ"א לאח"ז
— כי א' מקדים סי"ח ע"ד תענית חלום שליטא
בב"י ורמ"א (כדלקמן בפנים), ב' מסימן זה גופא
מוכח דאדאז'ן לא קאי בסדר דהשו"ע — כי המנהג
לשטוח עשבים בשבועות, והמנהג לאכול מאכלי
חלב ביום ראשון דחה"ש והדיון דהמחלק עשבי
בשמים" שכתב הרמ"א ומג"א בסוף הסימן כתבם
אדאז'ן לפני" (סי"ד ואל"ך) — 29ני כל הדינים ע"ד
איסור תענית.

(30) אפי' שילל דכתב תחלה (בסעיף יח"ט) אסור
התענית (בחה"ש ובמוצאי חה"ש) ואח"כ (בסעיף כ)
המנהג (ונוהגין כ"י שלא להתענות כ"י מר"ח עד ח'
בו כו"י), וכן איחר מה שנוהג רק „במדינות אלו".

(31) שם סק"ד.

(32) אפי' שדורר כלל מביא הרמ"א דברי
המהרי"ל.

(28) ובפרט הדכותרת דהסימן הוא „סדר תפלת

חג השבועות".

איז דערפון גופא מוכח, אז אויך נאכ־
דעם ווי קבעו הלכה כב"ה, האבן רוב
אידן³⁶, כולל תלמידי ב"ה, זיך געפירט
ניט צו ברענגען עולתן ביו"ט.³⁷

ו. אבער דאס גופא טעמא בעי: וויי-
באלד אז קבעו הלכה כמותן איז פאר-
וואס האבן זיי ניט געבראכט עולתן
ביו"ט כדברי ב"ה, ובפרט אז די הלכה
וועגן ברענגען עולות רא"י ביו"ט, איז
ניט בלויז א היתר צו מקריב זיין עולות
רא"י ביו"ט, נאר דעמאלט איז "עיקר
מצותן"³⁸.

ולכן לערנט דער אלטער רבי אז די
מעשה הנ"ל אין גמרא ביצה איז בהתאם
מיט דעם וואס די גמרא דערציילט אין
חגיגה אז ר' טרפון האט ניט געלאזט
מספיד זיין דעם טאג וואס נאך שבועות
ווייל ס'איז יום טובות. ד.ה. דאס וואס
מ'האט ניט מקריב געווען עולות רא"י
ביו"ט עצמו, איז ווייל אזוי האט מען זיך

לומר, אז דער מקור דערפון איז במסכ־
תא ביצה³³

"מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו
לעזרה לסמוך עלי' ביו"ט חברו עליו
תלמידי שמאי הזקן אמרו לו מה טיבה
של בהמה זו אמר להם נקיבה היא
ולזבחי שלמים הבאת' . . ואותו היום
גברה ידם של ב"ש כו' והי' שם זקן אחד
מתלמידי שמאי הזקן כו' שהי' יודע
שהלכה כב"ה ושלח כו' ואותו היום
גברה ידן של בית הלל וקבעו הלכה
כמותן ולא הי' שם אדם שערער בדבר
כלום".

דערנאך ברענגט די גמרא "שוב
מעשה בתלמיד אחד (לאחר המעשה
הזה הי' מעשה בתלמיד אחד כו'." רש"י)
מתלמידי ב"ה שהביא עולתו לעזרה
לסמוך עלי' מצאו תלמיד אחד מתל-
מידי ב"ש אמר לו מה זו סמיכה, א"ל מה
זו שתיקה שתקו בנזיפה והלך לו".

ולכאורה: וויבאלד אז קבעו הלכה
כמותן ווי ב"ה, אז מ'ברענגט עולות³⁴
און מ'איז סומך עליהן, איז ווי קומט עס
אז לאח"ז איז געווען א מעשה בתלמיד
אחד מתלמידי ב"ה שהביא עולתו לעזרה
כו'³⁵, וואס ווייזט, אז דאס איז געווען
ניט א געוויינליכע מעשה, נאר אז אויס-
געטיילטער פאל בתלמיד אחד — אזוי
האבן דאך געדארפט טאן אלע תלמידי
ב"ה, ובכלל — גאנץ כלל ישראל
(ווארום — קבעו הלכה כב"ה)?

(33) כ, סע"א ואילך.

(34) דאך שמפורש בגמ' שאמר כל מי שרוצה
לסמוך יבוא ויסמוך — הרי משאלתם להלל (מה
טיבה של בהמה זו) מוכח שטענו (בעיקר) כלפי
הבאת העולה. וכן מוכח בתוספתא חגיגה (פ"ב, ו)
כל מי שצריך להביא עולות ושלמים יבוא ויטול (וכן
מירושלמי ביצה וחגיגה שם). וכ"ה בדק"ס ביצה שם
מכ"י שההכרעה היתה (גם) על הבאת העולה.

(35) ראה תודיה' מביאין חגיגה ז, ב (נסמך עה"ג
בביצה שם).

(36) דזה ד"קבעו הלכה כמותן" (כב"ה) בעיקר
בא לשלול ה"ה, ובקשו לקבוע הלכה כמותן" (כב"ש —
שלפני זה בברייתא), ולא לעשות דברי ב"ש אינה
משנה.

(37) וי"ל דגם בהמעשה דביצה שם לא הקריב אז
בפועל תלמיד ב"ה, וכונת הגמ' "שתקו בנזיפה
והלך לו" היא — שתלמיד ב"ה הלך לוי, ודחה
הקרבנו למחר. ולכאורה כן משמע מדברי אב"י שם
"הלכך האי צורבא מרבנו דאמר לי' חברי מילתא לא
להדר לי' מילתא טפי ממה דאמר לי' חברי דאיהו
א"ל מה זו סמיכה וקא מהדר לי' מה זו שתיקה".
ואת"ל דתלמיד ב"ש הוא שהלך לו, מהי הוכחת אב"י
שאין להשיב יותר, ממה שתלמיד ב"ה ענה לו. מה זו
שתיקה? ולא יותר — הרי יתכן שלא אמר יותר
מאחר שתלמיד ב"ש הלך לו.

ומזה שתלמיד ב"ה הוא שהלך לו ולא אמר לו
יותר — מוכח דלא להדר יותר. אבל ראה חכמת
מנוח לביצה שם.

(38) רש"י חגיגה שם ד"ה ביו"ט.

(*) ודלא רקרבן העדה לירושלמי (ביצה פ"ב

סנהדרין חגיגה פ"ב סה"ג).

ז. ע"פ הנ"ל איז מובן וואס דער אלטער רבי א) ברענגט (באריכות) בתחלת הסעיף דעם טעם פון ב"ש, שלא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש וכו' אע"פ אז דאס איז כלל נישט מתאים מיט דעת ב"ה. ב) דערמאנט נאָר עולות רא"י, נישט ווי אין תוס' רי"ד (ועד"ז אין לבוש) וואו עס ווערן אויך דערמאנט "שלמי חגיגה". ג) איז מוסיף "הרבה מִיִּשְׂרָאֵל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט" —

מיט דעם איז דער אלטער רבי מדגיש, אז כאטש לדעת ב"ה איז "מותר להקריבן (אף) ביו"ט", איז אָבער "עשו כדבריהם" און (נישט צוליב דעם וואָס לאַ הספיקו להקריב עולת רא"י) (ושלמי חגיגה) ביו"ט עצמו, אָדער מצד אַ חומרא שהחמירו ע"ע כדעת ב"ש (ווי מען געפינט במק"א⁴⁶) — נאָר) מצד דעם טעם פון ב"ש "שאינן בהם שום צורך אוכל נפש"; דערפֿאַר — "הרבה מִיִּשְׂרָאֵל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט".

און דער אלטער רבי איז דאָס נאָך מער מטעים דערמיט וואָס ער שטעלט די סעיפים בנוגע איסור תענית נישט לפי סדר זמנם (שהוא מר"ח עד ח' בו, דער- נאָך דעם איסור תענית חלום בשבועות און לאח"ז איסור תענית במוצאי חה"ש), נאָר ער זאָגט דעם מנהג שלא להתע- נות מר"ח ועד ח' בו נאָך דעם איסור התענית בחה"ש ומוצאי חה"ש

— בכדי להדגיש אז דאָס וואָס דער איסור תענית במוצאי חה"ש קומט נאָך דעם סעיף וועגן איסור תענית חלום בשבועות, איז נישט (נאָר) מצד דעם סדר

געפירט בשייכות צו עצרת — חג השבועות — וואָס דעמאָלט איז געווען יום טובו נאָך שבועות [און פון דעם איז נסתעף געוואָרן בחה"פ ובחה"ס אז מ'האָט נישט מדייק געווען להקריב ביו"ט הראשון].

די הסברה בזה:

מעיקר הדין האָלטן טאָקע ב"ה אז עולות רא"י איז זמנם און עיקר מצותן אין טאָג פון יום טוב גופא, ווי מ'לערנט דאָס אָפּ³⁹ פון פסוק⁴⁰, "וחגותם אותו חג לה'" — "כל דלה", און צוליבן טעם "שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן"⁴¹. אָבער בעצרת, וואָס "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס" — "שישמח בו במאכל ומשתה"⁴², האָבן זיך ב"ה געפירט כדברי ב"ש און האָבן דאָן נישט מקריב געווען די עולות רא"י.

והטעם: אע"פ אז מצד דער סברא "שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן" איז דאָ אַ "צורך קצת"⁴³ אין הקרבת עולות רא"י ביו"ט, ובמילא איז דאָס בכלל "שמחת יו"ט"⁴⁴ — אָבער מצד דעם גודל הענין פון "יום שניתנה בו תורה" שבִּעצרת, וואָס פאָדערט "שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו"⁴⁵, האָבן ב"ה זיך משתדל גע- ווען אז די עיקרי הקרבנות ביום זה זאָלן זיין נאָר די וואָס אין זיי איז נראה נישט נאָר "קצת צורך", נאָר "צורך גמור", אַ שמחה "במאכל ומשתה".

(39) ביצה יט, א.

(40) אמור כג, מא.

(41) ביצה כ, ב.

(42) פסחים סח, ב ובפרש"י.

(43) תוס' ביצה יט, א.

(44) תוס' סדיה ה"ג — שם יב, א.

(45) פרש"י פסחים שם.

(46) שבת יז, סע"ב ואילך — במשנה. ועוד —

ראה תוד"ה מ"ט (ע"ז כא, ב).

מפני דעם טעם שבדבר, השייך ל"יום שניתנה בו תורה", כנ"ל⁴⁸].

ח. ויש לומר, אז דער אַלטער רבי לערנט דאָס אַרױס אױך פון דער ברייתא ר"ט גופא: „לא הניחם ר"ט (לסופדו) מפני שיום טוב של עצרת ה"י" און די גמרא פרעגט „י"ט ס"ד אי ביו"ט מי קאתי אלא אימא מפני שיום טוב ה"י". ולכאורה ווי קומט עס אז די גמרא (ברייטא) זאָל לכתחילה אזוי משנה זיין דעם לשון צו זאָגן „יום טוב של עצרת" אַנשטאַט „יום טוב"? נאָר פון דעם איז פאַרשטאַנדיק אַז דאָס איז דער תוכן פון דעם ערשטן לשון: דאָס איז טאַקע נײַט יום העצרת עצמו, נאָר לאַחרי העצרת, אַבער לאַידך האָט ער אין זיך אַן עיקר פון „י"ט של עצרת", זייענדיק דער „יום טוב" פון די קרבנות „י"ט של עצרת".

לויטן פירוש פון תוס' רי"ד אבער, איז דער „יום טוב" פון עצרת נײַט עיקר (קרבנות של) י"ט של עצרת, נאָר בלויז אַ המשך און נאָר באַ אַ טייל, און נאָר די וועלכע „אין . . . יכולין להספיק" בפועל, ומהאי טעמא איז אויך נײַט גלאַטקױט וואָס אויף דעם טאָג איז חל דער נאָמען (גדר) פון „יום טוב" (און איז משו"ז אסור בהספד ותענית (ביז אז דאָס איז אזוי אויך בזמן הזה לאַחרי החורבן ווען מ'איז נײַט מקריב קרבנות)), וויבאַלד אז דער יום גופא איז נײַט יום טוב — [ס'איז נאָר ע"ד ווי אסרו חג, כלשון הירושלמי⁴⁹ „בר' דמועדא" — „בן המועד"⁵⁰, אַלס אַ תולדה ותוצאה פון אי

הומנים, נאָר בהמשך לתוכנו פון פריערדיקן סעיף:

דערמיט וואָס „אסור להתענות תענית חלום בחג השבועות לפי שהוא יום שניתנה בו התורה וצריך לאכול ולשמוח בו להראות שנוח ומקובל לישראל יום שניתנה בו התורה לפיכך אינו דומה לשאר יו"ט ושבתות שמותר להתענות בהם תענית חלום" — איז מוסבר וואָס „במוצאי חג השבועות אסור להתענות מעיקר הדין לפי שהי' יום טוב בזמן שבהמ"ק קיים דהיינו שבו כיום היו מקריבין עולות רא"י כו", ווי דער אַל-טער רבי איז מבאר גלייך דעם טעם פון ב"ש (אבער נײַט ברענגענדיק גלייך אז דאָס זאָגן ב"ש), וואָרום דער גדר איז אויך לויט ב"ה (כאַטש נײַט בתור איסור), וכנ"ל⁴⁷.

[ועפ"ז יומתק דער לשון פון דעם אַלטן רבי'ן דאָ „הרבה מישאל נהגו כמותם" — דלכאורה, וויבאַלד אז „בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם" איז דאָך לכאורה „כל ישראל" האָבן זיך אזוי גע-פירט — וואָרום (דאָ איז נײַט נוגע דאָס וואָס די אידן האָבן זיך אזוי געפירט בפועל (ווי לויט דעם תוס' רי"ד), נאָר דער טעם — ויתכן אז ביי אַנדערע פון זיי איז דאָס געווען דערפאַר וואָס ביי זיי האָט געפעלט זריזות וכיו"ב, נאָר) די רא"י איז פון דעם וואָס „הרבה" (עכ"פ) „נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט" —

48) וגם לאו דוקא שכולם עשו כן, רק באלו שגודל השמחה דיום מ"ח ה' נרגש בהם בגלוי [וע"ד שמצינו (בפסחים שם) בנוגע לר' יוסף דאמר עבדי לי עגלא תלתא כו'].

49) ע"ז פ"א ה"א.

50) ב"י לטא"ח ס"ח תצד כשם האגור. וראה הערה הבאה.

47) ועפ"ז אין להכריח שלדעת אדה"ז מקריבים שלמי חגיגה ביו"ט לב"ש, דלא כפרש"י ותוס' (ראה לעיל הערה 16) — כי מה שהדגיש וכתב דוקא „עולות רא"י" והטעם „שאין בהם שום צורך אוכל נפש כו", הוא לפי שרק זה נוגע להנהגת ב"ה „שבדבר זה עשו ב"ה כדבריהם והרבה מישאל נהגו כמותם" ככפנים.

יכולת להקריב כל הקרבנות בחג עצמו⁵¹].

משא"כ לפי פירושו פון אלטן רבי'ן — היות אז עצרת איז „יום שניתנה בו התורה וצריך לאכול ולשמוח בו כו'“, ולכן האט מען א טייל קרבנות פון עצרת מקריב געווען אין א יום, וועלכער (בל) פון דעם אלטן רבי'ן „עשו ב'ה כדב-ריהם והרבה מישראל נהגו כמותם . . .“ נעשה להם יום זה שהוא מוצאי יו"ט כמו יו"ט עצמו, החיוב ממש פון די קר-

בנות⁵² איז ב'יום טבוח⁵³ און דערפאר ווערט ער אסור בהספד ותענית. און לויט דעם איז מובן, אז „א"כ אף עתה משחרב בית המקדש לא הותרה ההספד והתענית בו ביום“, היות אז דער טאג „נעשה כו' כמו יו"ט עצמו“, כנ"ל.

ט. ע"פ כל הנ"ל קומט אויס, אז דער חילוק צווישן דעם אלטן רבי'ן מיטן תוס' רי"ד איז אין צוויי פרטים: (א) יום טבוח איז פארבונדן מיט דעם יו"ט פון עצרת גופא אלס „יום שניתנה בו התורה“, (ב) ס'איז ניט מצד ההכרח ואיז יכולת (ווי לויטן תוס' רי"ד — ווייל „אין כל ישראל יכולין להספיק ולהקריב“) נאך ס'איז אויפגעטאן געווארן מצד עשיית והנהגת ישראל — „עשו ב'ה כדבריהם והרבה מישראל נהגו כמותם“ און דערפאר „נעשה להם יום זה כו' כמו יו"ט עצמו“.

51) ע"פ הפירוש בפנים אולי יש לתרץ מה שהאגור (הובא בב"י שם) הביא בשם הרי"ד שאסור להתענות במוצאי חה"ש אפילו בזמן הזה וממשיך „וזהו אסורו חג אמרה תורה כו' ובירושלמי קורא כו' — אף שבתוס' הרי"ד מדובר רק על יום טבוח ואיסור הספד באח"ש ולא מדין אסורו חג שבכל יו"ט. וגם בב"י מביא בהמשך לדברי האגור „וכ"כ ההריב"ח ז"ל בספר עין יעקב בפ"ב דחגיגה כו' מפני שיום טבוח הי"י...“ (ראה ברכי יוסף שם בארוכה...)

— אלא מכיון דלדעת הרי"ד הוא לא מחמת אסור דיום זה עצמו כ"א מפני שאין מספיקין להקריב, הרי גם פ"י „יום טבוח“ הוא בתוכו וגדרו כעין אסורו חג — קשר לחג, אלא שבפסח וסוכות אין האיסור מצד הדיו, כי בהם אין (גם) אסורו חג (כזה) ע"י הקרבת קרבנות (ועד"ז יש לפרש גם סברת השבלי הלקט שם שהביא בהמשך לדברי הרי"ד „וכבר פירשנו שגם שאר יו"ט שוין בזה מדברי קבלה כו"“).

52) עפ"ז הרי זה יותר מתשלומין כל שבעה, שנת' (ראה לקמן ע' 77 ואילך) שכל הו' היו זמן הקרבן, משא"כ יום טבוח (לפי הנ"ל בפנים) לאחר שנהגו ב'ה כדבריהם — י"ל שנעשה כעיקר זמן חיובו. וע"ד כשעצרת חל בשבת שמודה ב'ה שיום טבוח אחר השבת (במשנה חגיגה שם), שאין זה בדומה לתשלומין בשאר הימים אלא שהי' עיקר זמן הקרבנו (וראה לקמן ע' 79 הערה 27).

ולהעיר מפלוגתת האחרונים כשחל יו"ט בשבת והי' חגור בו ביום ונתפשט בשני אם לדון בזה לא חזי בראשון — לדעת הצ"ח (חגיגה יז, א דבברי התוס' ד"ה אף עצרת) יש לו תשלומין, ולהטורי אבן (חגיגה השמטות לדף ט, א ומנ"ח מצוה פח) מקרי דלא חזי בראשון ואין לו תשלומין. ולכאורה תלוי בהנ"ל, דלהצ"ח הוי עיקר זמן הקרבנו ביום טבוח. ועיי"ש בסוף דבריו. ואכ"מ.

53) להעיר מצפ"ע הפלאה (נד, ריש ע"ד) שמבאר המחלוקת הדירושלמי (חגיגה פ"ב ה"ד) גבי יום טבוח אם העירות שייכים לאנשי משמר או לכל המשמרות „ר"ל אם הקרבנות הם של הרגל ושייד לכל המשמרות או הם שייכים ליום טבוח“. ואכ"מ.

(*) דהרי אינם מפרשים דר"ט מנעם מהספד ולא מצד הקרבנות כו' כ"א מטעם אסורו חג שהוא בכל יום שאחר היום שאסור בהספד כמ"ש במל"מ הל' כלי המקדש שם. שיח יצחק לחגיגה שם. חסדי דוד לתוספתא חגיגה שם. ועוד.

(**) להעיר שגם בלבוש כאן הביא שניהם זא"ז ועד"ז הוא בביאור הגר"א לשו"ע דמביא תחלה הגמ' דסוכה כל העושה איסור לחג (כפ"י השני ברש"י). והירושלמי הנ"ל. ומסיק: ובפ"ב דחגיגה מעשה ומת אלכסא בלוד ובאו כו' ולכן כ"י כאן.

(***) וראה גם מחזיק ברכה להחיד"א או"ח שם. פתח עינים חגיגה שם.

טאג — איז ניט מצד ההכרח, וואס לא
הספיקו להקריב די קרבנות ביום חה"ש
ובמילא ווערט דאס „בר" דמועדא", א
תוצאה פון יו"ט — נאָר מצד הנהגת
ישראל, כנ"ל, אַז מצד זייער הנהגה אין
דער שמחה ויוקר התורה „להראות
שנוח ומקובל לישראל", האבן זיי אויפֿ-
געטאָן און מוסיף געווען (אויך) אין
זמן⁵⁵, אַז מוצאי יו"ט איז „נעשה להם
יום זה . . . כמו יו"ט עצמו"⁵⁶.

(משיחות יום ב' דחה"ש)
(תשט"ז, תשכ"ג ותשל"ו)

ויש לומר, אַז די צוויי פרטים זיינען
קשור זל"ז מצד תוכנם הפנימי:

אין תורה איז פאָראַן דער ענין פון
מתן תורה — ווי דאָס איז מצד נותן
התורה — הקב"ה, און קבלת התורה —
ווי דאָס איז מצד המקבל, בני ישראל.

און דאָס זאָגט דער אַלטער רבי
בשולחנו, אַז דאָס וואָס „הכל מודים
בעצרת דבעינו נמי לכם" — איז דאָס
„להראות שנוח ומקובל לישראל יום ש'
ניתנה בו התורה", ד.ה. אויף צו אַרויס-
ברענגען דעם גדר התורה ווי דאָס איז
מצד המקבל, מצד אידן⁵⁷.

און דעריבער קומט דאָס אַזוי אַרויס
בנוגע דעם יום וואָס מ'איז מקריב די
קרבנות פון חג השבועות, יום טבוח, אַז
דער חלות שם „יום טבוח" אויף דעם

(55) להעיר ממחז"ל דמשה הוסיף יום אחד
מדעתו (שבת פז, א). וראה לקו"ש שבהערה הבאה.
(56) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1028 ואילך
אודות החביבות דיום שני דחגה"ש דוקא (וראה
השייכות ליום טבוח — הערה 17 שם).

(54) ראה ח"י רבינו דוד בונפיד „כדי לראות את
עצמו שהוא שמח במת' ואינה עליו כעול על
צוארו". וראה לקו"ש חכ"ג ע' 28 הערה 12.

נשא

— „אחד יולדת שנים“, „יולדת לשתי שנים יולדת בכל שנה“¹⁰).

פארוואס איז רש"י משנה¹¹ פון די אלע ערטער און קלייבט אויס צוויי ענינים¹² — „אם היתה יולדת בצער תלד בריוח . . שחורים יולדת לבנים“¹³!

[ולהוסיף ולהעיר — אז אויך דער רמב"ם¹⁴ ברענגט בלויז צוויי פון די

א. בסיום פרשת סוטה זאגט דער פסוק¹⁵ „ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע“. די ווערטער „ונזרעה זרע“ טייטשט רש"י (נאכדעם ווי ער איז מפרש „ונקתה — ממים המארים כו“, כדלקמן סעיף ג) „אם היתה יולדת בצער תלד בריוח אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים“.

איז לכאורה תמוה: דער מקור פון דעם פירוש איז אין ספרי², גמרא (מס' סוטה³) ותוספתא⁴ (ועד"ז⁵ — אין ירו' שלמי⁶ און תנחומא⁷) — און אין די אלע ערטער ברענגען זיך נאך עניני ברכה — „נקבות יולדת זכרים קצרים יולדת ארוכים“ (און אין עטלעכע ערטער (אויך⁸))

בשאר המקומות). אלא שצע"ק, דהו"ל לרש"י לכתוב הכלל (כעורים . . נאים) ולא הפרט (שחורים . . לבנים). וראה לקמן הערה 41.

(9) ספרי, ברכות, ירושלמי, תוספתא ובמדב"ר (שם, כה).

(10) במדב"ר שם.

(11) להעיר ג"כ משינוי לשון רש"י „תלד בריוח“ — דלא כבכל מקומות הנ"ל „יולדת“, וכל' רש"י עצמו „שחורים יולדת לבנים“. וראה לקמן הערה 39.

(12) בדפוס שני דרש"י מביא גם „קצרים יולדת ארוכים“. ובשני כת"י רש"י (שתח"י) מביא „נקבות תלד (יולדת) זכרים“.

(13) ולהעיר, שגם במדב"ר (שם, מא) מביא רק „יולדת בצער יולדת בריוח יולדת כעורים יולדת לבנים“ (אלא שמקדים „שאם היתה עקרה שהיא נפקדת“).

(14) הלי סוטה פ"ב ה"י. ולהעיר, שלהלן (פ"ג הכ"ב) כתב: ה"ז מחזקת ופני מזהירות ואם ה"י בה חולי יסור ותתעבר ותלד זכר (ורק אח"כ מביא דרשת חז"ל שהביא בפ"ב שם — ובשינוי לשון) ואם

(*) בהעזקת הברייתא. ונשמט שם „נקבות יולדת זכרים“ — משא"כ בגמ' שם לפני' הועתקו ד' הדברים שבסוטה שם. וראה דק"ס שם. ועוד. ואכ"מ.

(*) בכתי' רש"י אחדים שתח"י — „תלד . . תלד“ (וכ"ה ברמב"ם שבהערה 14), ובכתי' אחדים — „יולדת . . יולדת“. אבל בדפוס ראשון, שני ודפוסים הנפוצים הוא ככפונים.

(1) פרשתנו ה, כח.

(2) על אחר. וראה גם במדב"ר פרשתנו פ"ט, כה [אבל ידיעה השקו"ט האם ראה רש"י הבמדב"ר כמו שהוא סדור לפנינו].

(3) כו, א. וכן בברכות לא, ב (וראה לקמן שוה"ג להערה 9).

(4) סוטה פ"ב, ד.

(5) אלא שבירושלמי ותנחומא (וכן במדב"ר שם, מא) מצרף שתי הדיעות (דער"ק ור"י בסוטה (ברכות) וספרי שם) יחד: אם היתה עקרה נפקדת יולדת בצער כו'.

כן להעיר, שבירושלמי (וכן במדב"ר) שם נלמד מהתור, ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא" (אבל בירוש' שם ממשיך: ולית לי לרש"י ונקתה ונזרעה זרע). ובתוספתא שם: מה ת"ל ואם לא נטמאה האשה. ובתנחומא שם: שנאמר ואם לא נטמאה האשה וגו' (ובתנחומא באבער (שם א) הועתק כל הכתוב). ואכ"מ.

(6) סוטה פ"ג ה"ד.

(7) פרשתנו א.

(8) אבל זה שבירושלמי, תוספתא ותנחומא שם מפרט „כאורים (כעורים) יולדת נאים שחורים יולדת לבנים“ — י"ל דרש"י לא הוצרך לפרט שניהם מאחר שתוכנם חד הוא (ובפשטות זהו הטעם שלא נפרטו